

DRÖMDIALOG

**MEDLEMSBLAD FÖR
DRÖMGRUPPSFORUM
Nr 3 2000**

Tack till Kerstin Andersson

Drömgruppsforums förste ordförande och en av initiativtagarna till och grundarna av föreningen lämnade ordförandeskapet i samband med jubileumsårsmötet i april. Kerstins arbete i och med föreningen har präglats av den målmedvetenhet och det engagemang som kännetecknar henne i allt hon företar sig. Vare sig det har handlat om att leda arbetet i en drömgrupp, undervisa genom sitt exempel i en drömledar träningsgrupp eller leda styrelsens sammanträden, har vi som fått vara med upplevt hennes småländska envetenhet och ut hållighet. Hon har fullföljt 'processen' med omsorg om drömmaren, om drömgruppsledar aspiranten eller om den fråga som varit föremål för behandling i styrelsen. Av och till har jag förundrats över hennes energi.

Att leda och utveckla en förening som Drömgruppsforum har tidvis inneburit påfrestande erfarenheter för Kerstin. Den kritik som hon ibland utsatts för, har inte varit helt enkel att handskas med och bemöta. Så är det ju med kritik som baserar sig på avund och självhävdelsebehov. Vi som fått förmånen att samarbeta med Kerstin har sett hur hon fått svälja och försöka gå vidare trots allt, och

där har hennes engagemang för saken burit henne vidare. I detta har hon kommit att bli ett gott föredöme för oss alla.

När hon nu avgår som ordförande så uppstår ett stort tomrum för oss som är kvar i styrelsen. Vi saknar redan hennes erfarenhet, omdömesgillhet och klokskap i vår krets. Men vi är glada över att ändå kunna få ha Kerstin kvar som medansvarig i utbildningsarbetet också i fortsättningen.

KERSTIN!

**VARMT TACK FÖR ALLT DET DU BIDRAGIT
MED GENOM DITT ENGAGEMANG I
DRÖMGRUPPSFORUM.**

Styrelsen gm

Lars-Åke Grubbström

Hälsning från Kerstin Andersson

Kära medlemmar i Drömgruppsforum!

Eftersom jag avgått som ordförande i samband med senaste årsmötet, vill jag nu tacka Er alla för de första 10 åren, då vi tillsammans fått bygga upp föreningen och förhoppningsvis fått fortsätta den drömrörelse som Monte satt i gång i Sverige.

Även om det inte alltid varit lätt, har det varit roliga år, fyllda av arbetsglädje i de styrelser jag lett. Jag känner, att jag under de här åren fått många vänner för livet.

Jag vill önska Lars Åke Grubbström och den nya styrelsen allt gott i arbetet, men jag hoppas också att alla känner ett medansvar och inte bara tänker att styrelsen skall göra allt. Drömgruppsforum blir vad vi alla gör den till.

Kerstin Andersson

Från redaktionen...

Konungen är död! Leve konungen!

Så kan vi uttrycka det både vad gäller bytet av ordförande och redaktör. I samband med årsmötet i Växjö avgick Drömdialogs uppskattade redaktör Gunvor Ljung Elthammar. Ett stort **TACK** för det förtjänstfulla och grundläggande arbete som utövats i att dra upp riktlinjerna för föreningens organ! För att ersätta Gunvor räcker det ej med en redaktör utan det krävs en redaktionsgrupp. En sådan fanns i Umeå där Else Bengtsson sedan länge samlat drömgruppsentusiaster till drömarbete. Förutom Else är det Gunilla Bring, Ulla Dahlén-Westblad, Karin Hanno, Margareta Henriksson, Pia Holmlund, Elisabeth Sederholm, Britt-Marie Strandh och Lillemor Westman.

Innehåll...

Från nye ordförande till avgående ordförande	1
Från avgående ordförande	2
Nya styrelsen presenterar sig	2
Växjökonferensen:	
Inledning: Karin Tengstrand	3
Föreläsning: M. Ullman	4
Föreläsning: E. Franzke	7
Deltagarreflexioner	11
Meddelanden och nya medlemmar	12

Nya styrelsen presenterar sig

En ordförande lämnar, en annan träder till. Skiften innebär oundvikligen förändringar då vi människor är olika och därför ger olika bidrag i de

sammanhang vi är delaktiga i. För mig har det varit förknippat med en del vånda att axla ansvaret som ordförande för föreningen. Att ersätta Kerstin är omöjligt, jag måste försöka göra detta på mitt sätt utifrån mina förutsättningar och hoppas att det skall kunna innebära något gott för föreningen. Utan det stöd jag känt från övriga styrelseledamöter och den organisation av arbetet som vi är överens om, hade det inte varit möjligt anta uppgiften att leda styrelsens arbete. Nu är min förhoppning den, att vi alla i Drömgruppsforum skall känna oss delaktiga i en för människor betydelsefull angelägenhet. Det är vi, som tillsammans utgör Drömgruppsforum och det är vi, som fortsättningsvis skall utveckla arbetet med drömmar och därigenom föreningens verksamhet.

Med tack för förtroendet
Lars-Åke Grubbström
e-post. ordf. @dromgruppsforum.org.se

Undertecknad som är psykolog och arbetar som psykoterapeut, gick i drömgrupp första gången 1982, och fortsatte med denna inspirerande sysselsättning nästan hela 80-talet. Efter några års paus utbildade jag mig till drömgruppsledare i slutet av 90-talet och leder grupper här i Göteborg. Jag deltar också i våra regionala träffar för drömgruppsledare en gång/månad här i Göteborg. Jag har suttit i styrelsen för Drömgruppsforum i två och ett halvt år och driver även fackbokhandel för psykologi, med god sortering av drömböcker!

Hjärtliga hälsningar
Gunnar Sundström
Sekreterare

Jag sitter mitt fjärde år i styrelsen som kassör och har också varit ansvarig för medlemsregistret. Det har varit ett mycket roligt och stimulerande uppdrag att få arbeta i Drömgruppsforums styrelse. Jag kommer med glädje se tillbaka på dessa 4 år, då jag nu avgår i samband med nästa årsmöte.

Ann Malmquist
Kassör

Jag arbetar som kurator inom somatiska vården sedan många år och har via en vidareutbildning på arbetet kommit i kontakt med Ullmans drömgruppsmetod i början av 90-talet. Deltagit i drömgrupper några år och sedan gått 3 ledarträningar på Ljungskile innan jag blivit godkänd drömgruppsledare hösten 1999. Senare år lett drömgrupper regelbundet i Uddevalla i S:t Lukasföreningens regi och startar snart en ny grupp. Deltar i

drömgruppsledarträffarna i Hisings-Backa, Göteborg.
Informerar så ofta jag kan om Ullmans metod i olika sammanhang!

Hälsningar
Kerstin Boström
Ledamot

Utbildningsutskottet

Består av Måns Linde ny ledamot av styrelsen + ordförande emeritus Kerstin Andersson och har av styrelsen fått i uppdrag att samordna utbildnings- och handledningsfrågor, vara sakkunniga vid godkännande av drömgruppsledare och lärare/handledare.

Vi är ett inkört team allt ifrån föreningens prenatala period över födelsen och sedan alla staplande steg i styrelsearbetet. **Måns** avgick efter 6 år 1996 och invaldes på nytt april 2000. Han är verksam terapeut på S:t Lukas i Kristianstad och arbetar privat i Malmö. Är tillsammans med hustrun Kristina mera känd för sina grupper på Madeira.

Kerstin är nybliven pensionär och avvecklar sin mottagning i Växjö för att få mera tid för sina barnbarn av vilka Drömgruppsforum är ett.

Drömgruppsforums 10-års-jubileum

Växjö, 28-30 april 2000

Vädret var det enda som Kerstin Andersson och Ann Malmquist inte kunnat planera, annars var allt annat genomtänkt och organiserat, när de 110-120 deltagarna samlades i Skogslyckans församlingshem fredagen den 28 april.

Men också vädret gjorde sitt bästa för att hedra vårt jubileum. Det var sommarsol och varmt under våra dagar tillsammans. Det blommade och grönskade så förhoppningsfullt fräscht runt församlingshemmet och det inbjöd till små promenader, samtal och vila på bänkar eller gräsmattor.

Temat för jubileumskonferensen var 'Drömmen som läkande möjlighet'. Programmet var späckat med föreläsningar, föredrag och gruppverksamhet. Kaffe-, frukt- och luftningspauser gjorde det möjligt att ta till sig den erfarenhet och visdom som bjöds av Montague Ullman, Ole Vedfeldt, Erich Franzke, Sven Hedenrud och Binnie Kristal-Andersson.

Efter att ha lyssnat, lyssnat, lyssnat kändes det givande att gå till praktik. För min del hos Erich Franzke, där vi deltagare fick handskas med en presenterad dröm på det sätt som kändes riktigt för var och en. Vi uttryckte oss i bilder och ord. Och delgav varandra vad vi upplevt. Det kändes viktigt för mig.

Avslutningsdagen, Valborgsmässoafton, blev en höjdpunkt. Binnie Kristal-Anderssons föredrag gick rätt in i hjärtat. Hon gav av sig själv, berättade om hur svåra barndomsupplevelser gett henne möjligheter att känna in medmänniskors trauman och hur hon själv arbetat sig igenom och skaffat sig utbildning till självhjälp och hjälp till andra. Hon betonade skillnaden mellan 'att tycka synd om' och 'känna med'. För att kunna hjälpa måste man känna respekt för medmänniskan.

Monte's metod att arbeta med drömmar var hon först skeptisk till men bejakade den sedan, hade upplevt dess läkande möjligheter, bl a i Gaza, där hon på begäran arbetat med arabiska socialarbetare. Så kom Monte till tals mot slutet av konferensen. Också han var fascinerad av Binnie's föredrag, kunde inte få ett bättre exempel på hur drömarbete kan ställas i läkandets tjänst, menade han.

Det han hoppades för den nya 10-årsperiod som ligger framför Drömgruppsforum var och är att vi alla ska försöka finna vägar att föra ut budskapet om drömmens läkande möjlighet för individen och för olika mänskliga sammanhang.

Karin Tengstrand

Monte's ord till Drömgruppsforum

An organization came into being in Sweden in 1990 with the dual purpose of training leaders in the experiential dream group process I had initiated there sixteen years earlier and with the equally important goal of raising the level of interest and understanding about dreams in the community. It was called the Drömgruppsforum (Dream Group Forum) and I sponsored a three-day meeting in Växjö from April 28th to April 30th to celebrate the tenth anniversary of its founding. Over one hundred and ten people attended the scientific sessions, which included five formal presentations and a day of workshops. I gave two presentations. The first was a theoretical paper outlining my thoughts on the nature of dreaming consciousness. The second was on the vision I had for the future of the

organization. Having laid a solid foundation for training dream group leaders, it now faced the more difficult task of reaching out to the community. What follows are excerpts from the first presentation.

The Enduring Mysteries of Dreams

Montague Ullman

What has always surprised me is the extent to which we take our dream life for granted, completely oblivious to the remarkable and still quite mysterious qualities of dreaming consciousness. It is their very mysteriousness that has been covered over by theoretical formulations that seem to account for the clinical usefulness of dreams, but fail to come to terms with any of the mysteries I will set before you. Modern psychoanalysis has tempered drive theory or even, in some views, eliminated it completely. It is one thing to arrive at a more sophisticated adaptational view of dreaming, but another to give a coherent account of the basic features of the dream, namely, its biologically initiated cyclical appearance during sleep in a sensory based presentational mode, its ability to expose the connection of current feelings to the past and its truth telling capacity that goes beyond what we are capable of while awake.

* * * * *

In our everyday work with dreams, we are in the same situation as the physicist who, in his work, uses the equations of quantum mechanics with spectacular success while seemingly oblivious to the fact that the underlying implications of the basic concepts that led to these equations raises new and very puzzling questions about the nature of reality in general, and more specifically, our relationship to a world the objective nature of which is taken for granted.

I am simply going to offer my own point of view, a view originating in my psychoanalytic practice and supported and deepened by nearly three decades of group work with dreams. The conclusion I came to is captured in the title of a book written by one of your countrymen, Poul Bjerre, in 1933, 'Drömmarnas naturliga system' and republished in 1982 as 'Drömmarnas helande kraft.' If we combine the titles I think we have the basis for understanding a framework for reevaluating all that we know so far about dreaming. To make a case for dreaming as a natural healing system, we would have to see what it has in common with the other natural healing systems we

are endowed with, such as the immune system, the cardiovascular system, the gastrointestinal system, the muscular system and the central nervous system.

1. All systems face in two directions, internally to meet the needs of the organism in its relationship externally to a world experienced as extended beyond its border.

2. Bodily systems each have a unique structure and function. The endocrine system is made up of glands, the function of which is to secrete the hormones necessary to both maintain an optimal internal milieu and respond to emerging demands. Our dreams have a neurological substrate at both a cortical and subcortical level. The interplay between these two levels modulates the level of arousal. Where there are adequate resources to deal with the tension involved, the state of arousal terminates naturally and sleep continues. Where the stress or tension is too great, awakening occurs. The 'secretions' of this nocturnal organ of consciousness is the imagery that results.

3. What dreaming consciousness as a system would then have in common with all other systems is that it serves the survival needs of the organism. Dreaming then is just as essential to our psychological life as the enzymes secreted by the gastro-intestinal system are to digestion. We don't accord it that degree of importance, but that is *our* problem. Earlier societies were more respectful of the dream. Even in the current era where we have turned our attention to fine tuning our knowledge of the anatomy and physiology of dreaming, there has not been a commensurate advance in the depth of our understanding of the dream. It is as if in the discovery of the insulin-secreting function of the pancreas all our attention focused on the Langerhan cells where the insulin was formed, and very little to the functional importance of the insulin itself to the organism. The secretions of our bodily organs work their magic in their own way and can be explored chemically. The magic of the dream is the production of symbolic imagery, which can be explored by uncovering their emotional content. The point is that, as in the case with any other system, our dreams operate in the service of the survival of the individual, which in turn is the precondition for the survival of the species.

4. Most bodily systems function at an unconscious level. So do our dreams. They arise out of an unconscious domain and function in an involuntary spontaneous manner to meet normal and abnormal organismic needs. We don't command our digestive systems to respond to our food intake, nor do we consciously direct red blood cells and platelets to do their thing when bleeding occurs. Analogously, our dreams 'digest' residual feelings triggered by recent events and evaluate them in regard to their significance for our future. It does this by opening up our remote memory bank and exploring the

degree to which a current concern links up with unresolved tensions in our past. Dreams arise spontaneously and involuntarily. No one can consciously decide to have a particular dream or consciously design the opening scene.

Two questions arise at this point. How does the imagery in our dreams come about and how does it serve a survival function? The first is that dreaming as a primitive mode of thought may have anteceded self-reflective waking consciousness. In the course of become symbol-making animals, we simply transformed this basic imaging mode into a vehicle for expressing in a most wondrously condensed form the tensions that arise in our more complex symbol-driven lives. After all, a single picture can capture more than a thousand words.

Regardless of how the presentational mode came about, the more interesting question is how does the imagery now serve as a healing organ and in that way relate to the survival of our species? At night, while dreaming, we are in the business of manufacturing visual metaphors. Metaphor is our uniquely human way of expressing feelings that are rising up within us but are not yet clearly conceptualized. We are expressing feelings in their continuity with the past. The images of the dream are not static. They are metaphors in motion. They tell a story which, in a very creative way, speaks to where we are subjectively at a given moment in our lives. That is all they do. They are not there to argue with us, tell us what to do, make us feel good or bad about ourselves. It is the task of our waking ego to free up the feelings embedded in the imagery and thus spark across the metaphorical gap between image and reality. Feelings are emotional connective tissue supporting the fabric of our social existence. These feelings are authentic. They deepen our bonds to each other. Awake we often play games with our feelings. We brush them aside, suppress them or express them in ways that are inappropriate to the situation. They then become manifest in what I refer to as inauthentic feelings. They maintain distance rather than furthering closeness.*

I have referred to the dream image as creative in its origin, authentic in its nature, connective in its effect. All are key to understanding dreams and require further elaboration.

Let us consider the question of creativity first. When a dream is worked through in a dream group, I am left with a sense of awe. Mystery number one: Where does the creative energy come from that shapes the images in a dream and puts them together in a story that speaks so specifically, so eloquently, so honestly and so effectively to where we are subjectively at the moment?

I believe that the creativity displayed in our dream life derives from the same source as the

creativity we commonly associate with art and science. In other words, I use the term to include an innate capacity we all have and use asleep to confront ourselves in our dreams with the flux and movement in our inner affective world. It goes beyond the usual limitation of the term to its manifestation in art and science. Asleep or awake, its essence is the unconscious spontaneously inventive response to novelty. By novelty I mean the unending new choices our objective existence confronts us with awake. It is the ever-present feature of the dream, even in the most seemingly banal dreams. There are times in a dream-sharing group when, by the end of the session when the dream has been worked through, I am overwhelmed by the level of creative thought that crafted the imagery and the story that unfolded. In the spontaneity and raw talent that is involved, it far surpasses anything a painter does if he consciously set out to capture on canvas the complex interplay of the emotional currents within him at a given moment. So many of us go through life unaware of this never-ending creative flow we call upon every night.

The creative impulse in its most specialized manifestation is in a work of art. The artist transforms feelings into something new in the world that is meaningful to others as well as himself or herself. The creative impulse is at work nightly in our dreams where feelings are transformed into unique images meaningful to the dreamer. The artist awake creates a felt connection to the world at large. The dreamer creates an authentic felt connection to himself or herself. The more unrecognized but universal manifestation of our innate creativity is what might be called the practice of love. This is where bonds between the self and others deepen and grow through inventive and growth-enhancing responses to the uniqueness of the other. In the practice of loving the creative impulse is directed to the task of building an ever-deepening and ultimately indestructible connection to the other. The authenticity to be found in art, dreams and love have in common a deepening of the sense of connectedness to the self, to others and to the world at large. Art is creativity in the public domain. Dreaming is creativity in the private domain. Love is creativity in the interpersonal domain.

If creativity is the first feature of the dream, then the second prominent feature is the way that creativity is put in the service of revealing truths about ourselves that have not yet surfaced in waking life. Our dreaming psyche is that part of ourselves that is constantly and insistently in touch with the reality of our feelings. It is fundamentally a truth-telling mechanism, a hang-over from our mammalian heritage where a false move could expose primitive man to predatory danger. Perceptual accuracy was essential. There was no

* e.g. neurotic guilt in contrast to genuine remorse.

room for self-deception, perhaps even no ability for it. Once we made the move from being a creature living in the wild to inhabitants of a complex social world, which has not yet solved the problem of survival through social evolution, the capacity for self-deception came prominently into focus. Freud recognized the unconscious as a container of the truth, but his metapsychology as it pertained to dreams placed that truth in opposition to the ego. Jung was closer to the mark when he said in reference to the dream, 'So flower-like in its innocence it puts us to shame for the deceitfulness of our lives.' Both came at the healing potential of the dream but in very different ways, Freud by unraveling what the dream censor was suppressing, Jung what the dream was trying to say overtly through its manifest content.

Whereas our fellow creatures living in the wild had to rely on perceptual accuracy to keep them out of trouble, we have had to rely on our conceptual awareness of what is going on around us lest we avoid unintended consequences of our actions. There isn't much room for error in the case of animals. Their lives are often at stake if their perceptions deceive them. We, on the other hand, rely more on our capacity to conceptualize the situation we are in, and that, unfortunately, leaves much room for self-deception. Too many Germans saw Hitler as the savior who would salvage German pride. The unintended consequences that ultimately followed is painful testimony to the incredible level of self-deception possible in a modern state. It should be a lesson for all of us. A false consciousness, one based on false conceptions, leaves us vulnerable. The animals only have their life to lose if they misperceive reality. We have our integrity as human beings to lose if we misconceptualize reality. Denying truth at a conscious level never destroys that truth. It simply resurfaces in our dreams. Dreams are truth-telling confrontations. In an imaginative metaphorical way, they call attention to a bit of reality that has not been given its just due. In the modern idiom, the dream tells it like it is, not what we would like it to be.

In short, the truth-telling orientation of dreaming consciousness is the result of the transformation of physical vigilance to social vigilance, where vigilance is the orientation to social reality. This implies the need not only to recognize what is new, but also to respond to it as new. That is where the creative impulse comes in. Creativity and truth-telling are the tools always at hand in our dreams. Unfortunately, they are not always available while awake.

So much for the authenticity to be found in our dreams. The third word I have used in describing our nocturnal existence is connectedness. Implicit in what I have said so far is the assumption that our innate creativity and the incorruptible core of our being that filters out truth from falsity, are gifts

which, if used properly, make for richer and more real connections to others. Bertrand Russell (1961) once said: 'The rational unites us. The irrational separates us.' (p 184). Our dreams know the difference.

A flawed society both generates and maintains a flawed (waking) consciousness. It also takes a toll on our own self-respect when it facilitates expediency at the expense of honesty. Bias, expediency and ignorance limit, distort, make for a false consciousness and further disconnects. Aspects of these as they are touched upon in daily life are the psychological toxins that our dreaming consciousness seizes upon. With our waking consciousness, we negotiate our way in the world. Our dreaming consciousness reflects back to us how well we are doing from a truly human, truly honest, truly ethical point of view. For each of us to possess a gift like that and for society to remain blissfully unaware of it, strikes me as one of the wrong turns we have taken. Non-literate societies found a way to integrate dream life and waking life. We, who pride ourselves on our level of psychological sophistication and scientific accomplishment, have failed to make this useful linkage.

Up to this point I have emphasized the general features of the unconscious domain viewed from the perspective that it is a natural healing system, geared as are all systems to the survival of the individual and of the species. That healing function is realized through three special attributes, namely, its capacity to creatively respond to novelty, its concern with the state of connectedness to ourselves and others, and its capacity to discern truths that escape us while awake. Akin to an aesthetic experience, all of us have within us a musician endowed with perfect pitch who knows when we are singing off key and has no hesitation in calling it to our attention. He doesn't persuade or preach. He simply presents. It's up to us to act on it. That way lies emotional growth. In the case of the dream, the right notes do not come through until the metaphorical content is heard by the dreamer awake.

Den här artikeln har också varit publicerad i *Dream Appreciation* (vol 5, nr 3, sommaren 2000, den amerikanska motsvarigheten till Drömdialog). Den kan man få sig tillsänd genom att skriva till redaktören Wendy Pannier, 105 Taylor Lane, Kenneth Square, PA 19348, USA. epost: dreams@kenneth.net, eller faxa 001-610 9250759. Den finns också i Internet var *alla* Dream Appreciation Newsletters från 1996 till hösten 2000 finns tillgängliga, se http://www.pp.htv.fi/msiivola/monte/Dream_Appreciation_Newsletter/index.htm

Föreningen har en hemsida under utveckling, den nås på www.dromgruppsforum.org.se Sidan kommer att uppdateras kontinuerligt och aktuell information, inkl e-postadresser, kommer att vara tillgänglig där.

Kreativa arbetsformer med drömmar inom psykoterapi

Erich Franzke

Allmänna synpunkter

Inom hjärnfysiologin uppfattas drömmen gärna som en följd av hjärnaktiviteter i sömnen. Bland annat har David Ingvar befattat sig ingående med den uppfattningen, utan att dock under senare tid utesluta upplevelsemässiga och uttrycksmässiga aspekter.

Intressant är att ingående undersökningar med studerande av båda könen och soldater har gjorts i USA (Diamond), och att man därvid hittat följande:

Människor som inte tillåts sova under flera dygn börjar efter 4-6 dagar att få en benägenhet till syn- och hörselvillor. Samma fenomen har man kunnat finna hos folk som inte har tillåtits drömma, genom att väcka dem helt i början av den ökade hjärnaktiviteten och förekomsten av 'rapid eye movements'.

Speciellt intressanta är undersökningar vid Sömn- och drömforskningsinstitutet i Zürich, som Alfred Ziegler för åtskilliga år sedan presenterade här i Växjö under en av vidareutbildningskurserna (nr 8, 24-26 september 1971). Där har man dels kunnat bekräfta Diamonds undersökningar i sina väsentliga stycken men även hittat följande:

Om man väcker en person varje gång efter en REM (rapid eye movement) -period så kan han/hon för det mesta berätta en dröm eller ett drömfragment efter några dagar utan att ens bli riktigt klarvaken. På så sätt får man som regel 5-6 drömmar per natt. Dessa påminner ofta om 'variationer kring ett tema', t ex med olika utformningar av aggressiva innehåll, närhetsbehov, sexuella tendenser, habegär och andra. Dessa olika drömmar från samma natt skiljer sig oftast ganska betydligt beträffande impulsbearbetningen och impulsförloppet. De är med andra ord ibland helt impulsbetonade och inriktade på tillfredsställelse, ibland mer eller mindre kamouflerade eller tillfredsställelsen förhindras total. När nu försökspersonen tillfrågas nästa morgon om vilka drömmar hon/han minns så berättar denne för det mesta 1-2 drömmar eller drömfragment, på sin höjd

3. Till undersökarnas överraskning visar det sig att den mest kamouflerade versionen mindes oftast tydligast, däremot blev de mest impulsbetonade variationerna företrädesvis 'bortglömda'. Dessa statistiskt verifierade undersökningar korrelerar mycket väl med Freuds antaganden om drömmars funktion.

Vidare kunde man statistiskt verifiera att drömmar hos vuxna ofta rör sig kring impulsområden som i det vakna livet (mera tillfälligt eller varaktigt) är eftersatta och förblir utan tillfredsställelse (drömmar hos krigsfångar kring frosseri i mat och dryck, sexualitet och närhet när de var utsatta för hunger och isolering). Vidare har man funnit att drömmar hos mindre barn ofta har en rak tillfredsställelsekaraktär, t ex en dröm om favorittårtan hos ett barn som tillfälligt sattes på sockerfri diet under några dagar.

Själva upphovet till drömmen, det s k movens, kan alltså mycket väl ligga i yttre (varaktiga eller tillfälliga) omständigheter, det vi kallar anknytning till 'dagsresten'. Lika väl kan inre, kroppsliga förhållanden vara upphov till en dröm (t ex en alltför riklig måltid som är svårsmält, kylan som känns i en fot som hamnat utanför täcket) eller rent inre, mer eller mindre medvetna, spänningar, konflikter, ambivalenser mm.

Den gamla striden kring frågan om alla drömmar är önskedrömmar eller ej är i grunden onödig. Om vi utgår från att ett störande moment eller en icke tillfredsställd önskan ger vid handen att om en människa upplevelsemässigt i drömmen befattar sig med det berörda impulsområdet, så kan själva utformningen mycket väl (och även inom samma natt) vara mera tillfredsställande, själva önskningarna klart visade eller också blir drömmen ångestbetonad, även t o m mardrömsaktigt, om de inunderliggande impulserna och behoven är alltför farliga för människans psykiska balans.

Beträffande 'drömarbetet', se resp kapitel i Freuds Drömtydning (vol 2 och 3). Det som Freud kallat inunderliggande 'dröm tanke' borde i dagens läge hellre betecknas som 'drömpuls'. Den bearbetning som denna movens underkastas i drömmen uppfattar vi som en aktivitet som är specifik för resp drömmare. Varje människa använder sig alltså av de överallt beskrivna 'teknikerna' - som upprepning, förtätning, förskjutning, omvändning till motsatsen, förnekanden, osv. - på sitt individuella sätt. Ju mera begränsad och fixerad till vissa neurotiska bearbetningssätt en person råkar vara, desto mera begränsad och särpräglad blir även hennes möjligheter till impulsbearbetning i drömmen.

Vidare bör vi i arbetet med drömmar ta hänsyn till att den 'produkt' som vi som regel får när patienten berättar sin dröm är en översättning från en övervägande bild (möjligen även akustisk) upplevelse till språk i ord. Svårigheten att uttrycka drömbilder i ord uppges ganska ofta spontant av

klienter som meddelar sina drömmar. Därtill kommer att drömmaren medvetet eller omedvetet förändrar dröminnehållet en aning när det kläs i ord, ett fenomen som kallas 'sekundär bearbetning'. Det är mycket viktigt att man tar hänsyn till nysn nämnda omständigheter och att man ser till, att dessa kommer arbetet med drömmar i terapin till godo (se nedan).

Bearbetningsaspekter

Inledningsvis bör nämnas att terapeuten med olika personlighetsstrukturer har en benägenhet att prioritera bearbetnings- och betraktelseformer som passar deras personlighetstyp (se Riemann: Analytikerns personlighetsstruktur och dess inflytande på behandlingsförloppet).

1) Objektplan

Redan Freud beskrev detta sätt att betrakta och bearbeta en dröm och gav samma beteckning. Allting och alla som förekommer i drömmen fattas därvid precis som de uppenbarar sig. Så motsvarar drömmarens mor t ex hans verkliga mor eller någon annan moderlig figur i hans liv; en hotfull manlig figur motsvarar en ev motståndare eller fiende, i varje fall någon yttre farokälla, ett högt torn motsvarar i så fall en lockande yttre möjlighet eller ett knappast överkomligt yttre hinder osv. Detta betraktelsesätt ger således hänvisningar och upplysningar beträffande drömmarens nuvarande eller tidigare *yttre* livssituationer och -personer. Terapeuter med övervägande tvångsmässiga personlighetsdrag brukar företrädesvis hålla sig till detta betraktelsesätt, en omständighet som bara är en nackdel ifall resp. terapeut inte är medveten om detta.

2) Subjektplan

Därvid betraktas alla och allting som förekommer i drömmen som personlighetsandelar eller delaspekter av själva drömmaren. En förekommande moderlig figur motsvarar i så fall drömmarens moderlighet, ett vilt djur en aggressiv animalisk personlighetsandel, en kylig atmosfär drömmarens kylighet osv. Redan Freud har påpekat detta i sina publikationer med t ex beskrivningen av drömmen, där drömmaren är ute i det fria, blir anfallen av en stor argsint hund och tillkallar en polisman till hjälp. Freud menade då att egna aggressiva, ev. autodestruktiva tendenser möter drömmarens Jag och att han måste tillkalla en ordningsmakt, alltså en representant för överjaget, till hjälp. Det var dock C.G. Jung förbehållet att beteckna detta betraktelsesätt som 'subjektplan'.

Om man befattar sig med en dröm under subjektplansaspekt får man företrädesvis upplysningar om drömmarens inre förhållanden, hans dynamik, problematik, konflikter, mm.

Som hjälpmedel att bättre kunna förstå skillnaderna mellan objektplan och subjektplan kan man göra följande jämförelse:

Man kan betrakta en teaterpjäs på objektplan, studera själva scenbilden, de olika rollernas karaktär osv. och därvid få en rätt så bra upplysning om de interpersonella konflikterna i pjäsen. Detta vore att betrakta stycket ur objektplansaspekt. Om jag däremot frågar mig själv: 'Hur må det se ut och fungera inom *författaren*, att han kan hitta på dylika figurer och roller? Vilka motsvarigheter till alla figurer och hela handlingen problematiken, konflikten osv. må finnas inom författaren?', så har jag betraktat teaterpjäsen ur subjektplansaspekt.

Terapeuter med något övervägande hysteroida personlighetsdrag föredrar subjektplansaspekten – de är ju över huvud taget mera personintresserade och mindre sakinriktade. Men även terapeuten med välkompenserade schizoida (intentionala) drag kan vara mera intresserade av detta betraktelsesätt, när de försöker sätta sig in i resp. klients 'funktionssystem'. Något depressivt strukturerade terapeuter kan också dessemellan prioritera subjektplanet när de på sitt medkännande sätt bättre vill kunna sätta sig in i hur deras patienter fungerar och lider.

3) Kategorialt plan

När man betraktar kategorierna, dvs. de olika upplevelseformerna, så tittar man efter vilka *impulskategorier* som förekommer och är representerade i drömmen. Om man som Freud gjorde under åtskilliga år – utgår enbart från libidoteorin, motsvarar denna betraktelseform Freuds drömsymbolik. Under tiden har dock de flesta analytiker gått över till att se libidinösa impulser endast som en form bland andra likvärdiga impulser, såsom t ex habegäret, maktbehovet, ömhets-, trygghets-, sensuella och även andliga behov. Schultz-Hencke har med utgångspunkt från munklöftena beskrivit de tre viktigaste områdena. Munkarna har vid det definitiva inträdet i ett kloster givit ett fattigdoms-, ödmjukhets- och kyskhetslöfte. Därmed har de avstått från tillfredsställelsen beträffande habegäret, maktbehovet och sexuella impulser. (Hela deras energi skulle i och med detta gå religionen och klostret odelad tillgodo).

Som regel hittar man i varje dröm redan i första eller andra meningen vilken impulskategori eller vilka impuls-kategorier det är som spelar en roll.

När man betraktar en dröm under denna aspekt så är kännedom om symbolik och så kallade 'metaforer' (se Montague Ullman: Använd dina drömmar) fördelaktiga, om inte nödvändiga.

Denna betraktelseform hjälper oss att bilda oss en uppfattning om det är speciella impulsområden som förekommer i drömmarna och som således i det dagliga livet sannolikt inte i tillräcklig utsträckning kan tillfredsställas. Den lite tvångsmässiga psykoterapeuten (katalogiserande, samordnande

osv.) kan välja denna aspekt för att skaffa sig bättre klarhet, den hysteriskt präglade har en tendens att plocka fram sådana aspekter som intresserar honom själv mycket, den mera depressiva strukturerade har en tendens att fastna för sådana moment som står för patientens lidande och plågor. Givetvis är det viktigt för varje terapeut att bekanta sig med samtliga aspekter och undan för undan bli medveten om vilka han/hon har en tendens att förbise.

4) Överföringsplan

Här bör man betrakta två olika former av överföringar.

a) om drömmaren t ex har en tendens att överföra någonting från tidigare personer på andra drömfigurer, så kan besvikelser som en klient har haft med sin far föras över på t ex nuvarande partnern och där ställa till trassel i form av illusionära förväntningar, krav att få de tidigare icke tillfredsställda behoven 'serverade i efterhand' och dylikt. Här får man även vara uppmärksam angående den så kallade 'förskjutningsmekanismen', när t ex en okänd person i drömmen motsvarar med flera egenskaper helt tydligt drömmarens mor, far eller en annan närstående person.

b) Den för behandlingen viktiga formen av överföringsplan är dock, i vilken utsträckning och i vilka former terapeuten kan vara representerad i drömmen.

(Överföringsaspekt i drömmen är således en speciell variant av objektplanet. Detta vill säga att man koncentrerar sig på situationen och relationen mellan patient och terapeut). Om vi återgår till Freuds drömxempel med den anfallande hunden och den tillkommande polisen, bör terapeuten fråga sig, huruvida patienten möjligen kan uppleva honom som en anfallande hund (om han har varit för framfusig, för konfronterande mm) men likaväl om han i drömmarens fantasivärld blir till en ordnande instans, en som ställer till rätta mm.

(När terapeuten så befattar sig i sin egen fantasi med frågan, vad han kan föreställa i patientens fantasi, blir det dessemellan relativt lätt att registrera egna känslomässiga reaktioner vid ifrågasättanden (är jag verkligen för konfronterande? ... har jag möjligen hamnat som en överjagsrepresentant?... osv) och får därmed tillfälle att skaffa sig klarhet om egna motöverförings-tendenser).

c) Terapeutens överförings- och motöverförings-känslor, -förmimmelser och -reaktioner.

5) Impulsbearbetning resp. impulsförlopp

Schultz-Hencke har specificerat denna aspekt (Lehrbuch der Traumanalyse) även om man redan tidigare har befattat sig med följande fråga: 'Vad gör drömmaren med sin ursprungliga drömpuls, hur kan drömmen tillgodose inunderliggande behov, hur utvecklas, tillfredsställs, förhindras, förvandlas och förvanskas den ursprungliga impulsen?'

Om man utgår ifrån att drömmaren i och för sig har alla möjligheter till förfogande när drömmen börjar, så kan man snart se att dessa möjligheter snabbt blir mindre när handlingen går vidare. Därvid är det möjligt att ord för ord följa denna process, som är kännetecknande för drömmaren och – ifall de föreligger – för hans neurotiskt förhindrade eller fixerade 'impulsbearbetning'.

Ett litet exempel: Drömmen börjar med ordet 'jag'. Detta innebär på objektplan att drömmaren som person förekommer i sin egen dröm. På subjektplanet skulle samma 'jag' stå för delar av eller alla jagfunktioner. Nästa ord är 'sitter'. Detta innebär, att för ögonblicket alla andra möjligheter är uteslutna. En person som sitter står inte, ligger inte, går inte, flyger inte, simmar inte osv. Däremot finns det många situationer som en sittande person kan befinna sig i. Hon kan sitta bekvämt, avspänt, eller spänt, sola sig, arbeta, men hon kan även sitta fast, sitta inne, sitta skräckslagen, sitta fascinerad mm... Tredje ordet i vår dröm är 'ensam'. I det ögonblicket vet vi redan att personen i fråga inte är tillsammans med någon (även om fortsättningen kunde vara att hon sitter mitt emellan en ansamling främmande människor) och kan redan fråga oss, om den inunderliggande impulsen möjligen kan vara någon form av kontaktbehov (som i så fall redan framgångsrikt har bemötts och förhindrats av det så kallade 'drömarbetet') eller likaväl motsvara ett behov att vara själv (där kan de så kallade 'dagsrestassociationerna' vara till viss hjälp. Om nämligen drömmaren dagen innan har mött många, många människor och inte kunnat finna tid för sig själv, är det mera sannolikt att hon nu tillfredsställer detta behov i sin dröm, om hon däremot har varit isolerad är det mera sannolikt att en överskjutande kontaktimpuls, s a s 'förkvävs i sina lindor' i drömmens början). Naturligtvis kan samma impuls dyka upp igen, så kan drömmaren t ex låta en figurdyka upp, som närmar sig, och som kanske erbjuder den önskade kontaktformen eller också bete sig frustrerande, hotfull mm.

När man använder denna aspekt har man även möjlighet att jämföra i vilken utsträckning drömmaren bemöter sina impulser i drömmen på ett liknande sätt som i det vakna livet eller om det där förekommer olika tendenser och möjligheter. På så sätt kommer vi till nästa moment ...

6) *Prospektiv aspekt*

Härmed menas om man ur drömmens innehåll och förlopp kan få uppgifter beträffande utvecklingsbara möjligheter. Man frågar sig därvid: 'Finns det något i drömmen, kan drömmaren någonting i sin dröm som han/hon inte (än) kan i verkliga livet?' Om någon t ex i verkligheten har en genomgående tendens att gå undan, att inte ta itu, att avstå, och det hittills har varit likadant i respektive persons drömmar, så kan det vara mycket betydelsefullt om han/hon i en eller möjligen flera drömmar börjar bli aktiv, försöka hävda sig osv. Därvid är det inte av avgörande betydelse om dessa försök lyckas i drömmarna eller ej.

Utöver dessa 6 betraktelsesätt finns det många flera: Man kan titta efter huruvida psykiska eller kroppsliga *symptom* är representerade i drömmen, man kan uppfatta hela drömmen som en *historia*, *allegori* eller en *saga*, varvid personen i fråga blir så att säga författare. Känsломässigt speciellt gripande drömmar – de kan till sitt innehåll samtidigt vara mycket enkla – brukar terapeuter med jungiansk bakgrund beteckna som 'stora drömmar'. Man frågar sig därvid vilka arketyper det är som förekommer och betraktar drömmen inte enbart som en 'högst personlig och samtidigt om sociala omständigheter upplysande produkt' utan med hänsyn till det 'kollektiva omedvetna', dvs. övergripande, för alla människor giltiga fakta. Varje människa har ju t ex något att göra med en 'faderlig princip' (fadersarketyper i Jungs terminologi) även om det sedan sker för varje enskild person på ett för henne specifikt sätt.

Det finns naturligtvis även andra betraktelsesätt, mera formala kriterier. Så har man försökt att registrera alla adjektiv och kan med deras hjälp mycket väl bilda sig en uppfattning om patientens stämningläge, hur 'rik och differentierad' hennes upplevelsemöjligheter är inom olika områden. Verb i aktiva och passiva former och i synnerhet deras bruk i presens eller perfekt pekar på aktualitet och/eller distanseringstendenser.

Övergripande kan sägas att man vid bearbetning av en patients drömmar bör avstå från att utgå från fasta symboler och alltid använda sig av patientens associationer och samtidigt ta hänsyn till hela hans livsutveckling och även aktuella situation.

I det psykoterapeutiska samarbetet mellan klient och terapeut är det mycket viktigt, att man bildar sig en uppfattning om vilka '(neurotiska) arbetsstörningar' som möjligen föreligger hos klienten (F Heigz). I en enskild, djuppsykologiskt orienterad samtalsterapi, där man även har för avsikt att regelbundet arbeta med drömmar, kan man t ex ha kommit överens om att klienten

I *varje gång* berättar *en* dröm;

II därefter utan extra uppmuntran kommer med associationer till *drömdetaljerna*.

III Att dessa associationer är '*realinfall*', dvs. att de har att göra med patientens tidigare eller nuvarande realitet.

IV Att klienten anstränger sig.

Beroende på i vilken utsträckning klienten kan leva upp till den överenskommelsen och först och främst på vilket sätt han inte kan det, får man inblick i respektive persons (neurotiska fel-) hållningar.

Kreativa drömbearbetningsformer

De olika möjlighet som anförs på listan nedan är principiellt likvärdiga och vid urvalet av den ena eller andra metoden bör hänsyn tas till patientens respektive drömmarens begåvning och personlighet.

Kreativa arbetssätt

Teckning – målning – modellering

Rollspel – psykodrama – sagospel – pantomim

Imagination – historier – dikter

Kreativa kroppsterapiformer

Fördelar av kreativa aktiviteter i psykoterapi

1. Likheter med lekaktiviteter i tidiga barndomen
2. Non- och preverbala kommunikationsformer
3. Start med förmågor (istället för neurotiska hinder)
4. Lekfull bearbetning
5. Pröva inom ett 'spelrum' utan svåra yttre följder
6. Uppleva istället för lyssna och tala.
7. Mindre onödigt motstånd utan verbal förklaring/konfrontation
8. Mindre sårande för narcissismen
9. Mindre kollisioner med neurotiska ideal och ideologier
10. Mindre risk för rationalisering och intellektualisering
11. Goda kombinationsmöjligheter med såväl insiktsförmedlande som stödjande inlärnings- och övningspsykoterapier.

Givetvis är det vid ett föredrag lättast att visa exempel från arbete med bilder och skulpturer. En väsentlig omständighet är att bildgestaltningen nödvändigtvis innebär en konkretisering. I språket kan man allmänt tala om ett träd, ett hus osv., men så snart man går i någon bildföreställning och tecknar eller målar en bild så tar trädet eller huset en klar gestalt, det blir till detta träd, detta hus. Drömmaren kan då även distansera sig från bilden genom att påpeka var hon/han hade velat att det skulle få en annan utformning.

Bilderna kan utöver att åskådliggöra dröminnehållet även spegla andra vanor, tendenser och personlighetsdrag av gestaltaren. Denna *spegling* kan i sin tur leda till att drömmaren själv *upptäcker* samband med tidigare eller aktuella livssituationer,

relationer till en närstående person osv. (Som exempel påminns om bilden av den patienten som hade en evidensupplevelse när hon upptäckte att fåraherden var enarmad, precis som hennes far, och att antalet får motsvarade de övriga familjemedlemmarna).

I bilden från den patient som hade ritat en hjälpropande flicka högt uppe i ett torn återspeglades hennes förväntningar i sina livssituationer likväl som beträffande terapeuten. Såväl överföring- som motöverföringsaspekter blev därigenom tydliga. Utöver detta kunde 'väntan på den räddande riddaren' vid betraktandet på subjektplanet, där riddaren blir en del av hennes egen personlighet, uppmuntra till egna försök att befria sig ur isoleringen.

I olika *rollspelsformer* och *psykodrama* kan drömmaren komma närmare sina upplevelser under drömmandet, dels genom själva spelet, dels genom att gå i olika roller som förekommer i drömmen. Därvid kan även väsentliga föremål (porträtt av anhöriga, den av farfar ärvda moraklockan, favoritgungstolen mm) levandegöras. I gestaltterapeutisk drömbearbetning har man gjort det som en regel, att drömmaren ska låta varje person och föremål som förekommer i drömmen presentera sig och berätta om sig själv. I synnerhet för bearbetningen på subjektplan – där alla personer och föremål uppfattas som inre personlighetsandelar av drömmaren – är detta tillvägagångssätt mycket rekommendabelt.

Det finns många drömmar där inga ord och inget tal förekommer. Ifall det finns speciellt berörande scener, kan det vara fördelaktigt att göra bearbetningen ordlös dvs. pantomimisk. Mimik, gester och kroppshållningar blir då speciellt betydelsefulla och ljudfenomen kan upplevas speciellt viktiga.

På det *verbala planet* har ett bearbetningssätt visat sig speciellt värdefullt: Från en punkt i drömmen, där drömmaren själv gärna hade velat att drömmen fortsatte på ett annat sätt, kan man uppmuntra drömmaren, att i vaket tillstånd med tillgång till de medvetna jagfunktionerna variera drömförloppet. Ju mera utpräglade de neurotiska fixeringarna och felhållningarna är, desto snabbare och tydligare hamnar patienten i liknande svårigheter och situationer som i själva drömmen.

Spelrummet och *den höga frihetsgraden* i den kreativa drömbearbetningen gör det än mera nödvändigt att terapeuten undviker att tolka drömmen, eller det detaljer ur denna för drömmaren än mindre ge hela egna konstruktioner. Terapeutens uppgift är i dessa fall att se till att drömmaren själv, eventuellt med hjälp av en grupp som medverkar i det hela ser till att drömmaterialet berikas, amplifieras, breddökas, att så mångfaldiga aspekter som möjligt beaktas. Om en terapeut vill hjälpa patienten att få ut någonting av de egna drömmarna är det viktigt att knyta an till drömmarens infall och

låta patienten uppleva sambanden med den egna utvecklingen och såväl tidigare som aktuella livssituationer.

Litteraturförteckning

- Bjerre P. Träumen als Heilungsweg der Seele. Zürich Leipzig 1936.
- Dieckmann H. Traum und Märchen als Helfer der Menschen, Bonz, Stuttgart 1968.
- Franzke E. Der Mensch und sein Gestaltungsleben. Huber, Bern 1977.
- Franzke E. Fairy-tales in psychotherapy. HogrefeHuber Publ. Toronto-Lewiston. NY. Bern 1989.
- Franzke E. Arbete med drömmar. Växjö 1981.
- Franzke E. Zuviel des Guten, zu wenig des Nötigen? Huber, Bern 1991
- Freud S. Der Traum. Ges.w. Bdxi Fischer 1966.
- Freud S. Drömtydning. Aldus/Bonnier, Sthlm.
- Fromm E. The lost language. Holt-Rinehart-Winston. New York 1951.
- Heigl F. Neurotische Arbeitsstörungen in der analytischen Psychotherapie. Ztschr. f. Psychosomat. Med, 1, 1954/55
- Kemper W. Der Traum und seine Bedeutung. Rde. Rororo 4.
- Leuner H-C. Symboldrama. N & K, Stockholm.
- Leut G A. Das klassische Psychodrama nach J.L. Moreno Springer, Berlin 1974.
- Riemann F. Grundformen der Angst. München/Basel 1961.
- Ullman M, Zimmerman N. Använd dina drömmar. N & K, Stockholm 1981.

Min personliga upplevelse av att delta i Erich Franzkes drömgrupp.

Att delta i en drömgrupp är alltid något speciellt, och att få sin egen dröm genomarbetad och bearbetad är som att få en gåva. Jag kom att delta med min egen nydrömda dröm i en grupp, ledd av Erich Franzke. Det fanns redan från början en stark koncentration och närvaro i gruppen. Detta så viktigt, eftersom deltagarna därmed speglar att drömmen är betydelsefull även för dem. Allvaret är viktigt, men också lekfullheten och humorn, som på ett alldeles naturligt sätt fanns med genom Erichs ledarskap.

Efter att jag hade berättat min dröm ställde deltagarna några frågor. Därefter hade var och en

möjlighet att med olika uttryck, såsom bild, text – kanske en saga, eller gestaltning göra om drömmen till sin.

Genomgången blev både rolig och gripande. Jag kände mig trygg i gruppen, glad och tacksam över alla infallsvinklar på min dröm, som därigenom blev tydligare för mig. Jag slutar med ett utdrag ur en dikt som nästan är en saga, skriven av en av drömgruppsdeltagarna.

Längtan, längtan bort –

Paris, mina drömmars stad, ungdom, kärlek, romantik.

Hemlighetsfulla, mystiska Orienten Tusen och en natt.

Sagovärld i skimrande siden, brokader, guld, ädelsten och myrra.

Dofter av kryddor, citronblommor, mysk och ambra ...

Monica Wallstedt

Under drömgruppsarbetet i Erich Franzkes grupp var vi med om spännande inslag i form av bild, rörelse och dikt. Vi fick papper och kriterier samt möjlighet att välja vårt eget sätt att arbeta med den dröm som en medlem i gruppen berättat. De flesta valde att måla drömmen, som de naturligtvis gjort till sin egen. En person skrev en dikt som lästes upp och ett par deltagare gestaltade en drömsekvens i rörelse. Dessa personer hade olika sätt att visa hur de gjort drömmen till sin, vilket var mycket intressant och medryckande att se. Dikten bidrog också till att skapa ett kreativt klimat. I bilderna, som var och en fick visa och berätta om, syntes tydligt att vissa symboler återkom. Jag själv målade spontant det i drömmen som gjort starkast intryck på mig. Det var också vanligt att deltagarna motiverade varför de valt ett visst motiv.

Även drömmaren gjorde en bild, som hon visade i en senare fas, när ordet lämnats över till henne. Jag är övertygad om att drömmaren i gruppen fick många nya infallsvinklar genom att vi arbetade med drömmen på detta sätt. Till att det blev två timmar, som var inspirerande och berikande, bidrog den entusiasmerande ledaren!

Kerstin Boström

Välkomna till Drömgruppsforum !

**Nya medlemmar sedan senaste
Drömdialog utkom i januari 2000**

Britt Andersson, Uppsala; Ulla Byegård, Borås; Anna B-Hansson, Lund; Ulla Danielsson, Stockholm; Marianne Delmar, Ljungbyholm; Birgitta E-Ekanem, Våring; Marianne Ekenbjörn, Lund; Karin Eken Södergård, Ängelholm; Mårten Eklund, Rosersberg; Evalena Eriksson, Ödåkra; Eva Falkner, Uppsala; Ann-Marie Frönell, Billdal; Lolita Forslund, Ljusdal; Ellen Gustavsson, Bagarmossen; Margareta Henriksson, Umeå; Pia Holmlund, Umeå; Eva Hällnert Blom, Storbreta; Inger Jespersen, Växjö; Stina Krabbe-Svensson, Jespersen, Växjö; Stina Krabbe-Svensson, Eksjö; Marie Kristensson Svärth, Växjö; Binnie Krystal-Andersson, Stockholm; Ann-Marie Mattsson, Uddevalla; Lotta Melanton, Uppsala; Ola Norrman, Umeå; Gea Margareta Nyberg, Solna; Cecilia Olsson, Äppelbo; Ivar Silverdahl, Gävle; Elisabeth Sederholm, Umeå; Grethe Simonsberg, Göteborg; Lena Sjöholm, Löberöd; Karin Skjutar, Sundsvall; Britt-Marie Strand, Umeå; Annika Thulin, Uppsala; Frina Torres, Lund; Ulla Tönne, Stockholm; Ingegerd Wahl, Borlänge; Monica Wallstedt, Annica Wiklund, Stockholm; Siv K.Winander, Motala; Lillemor Westman, Umeå.

Medlemsregistret uppdateras löpande och sänds ut en gång årligen till medlemmarna i samband med kallelse till årsmötet. Tyvärr kan fel insmyga sig och jag är tacksam om Ni kontaktar mig så snart Ni upptäcker något så att rättelse kan ske.

Vi kommer successivt att införa även email-adr. i registret, vilka Ni alltså kan maila in till mig. Ann Malmquist/kassör och registeransvarig Vårvägen 7, 291 94 Kristianstad, tel och fax 044 22 60 23; email: aanmmalmquist@swipnet.se (OBS! adressen är korrekt skriven)

Meddelanden
Kommande kurser och möten

Sista chansen att anmäla dig till drömgruppsarbete på **Madeira** den 1/1 - 7/1 2001.

Under veckan arbetar vi 5 halvdagar så du får gott om tid att också njuta av sommaren och uppleva ön. Möjlighet finns till **ledarträning**. Hör av dig till Måns eller Kristina Linde Tel/Fax 040 - 124 224 så ger vi dig mera information och skickar vår folder.

Regional träff 10 febr 2001 i Ängelholm för Drömgruppsforums medlemmar i södra Sverige. Kallelse utgår till berörda.

Årsmöte i kombination med drömgruppsarbete i Stockholm 17-18 febr 2001. Reservera tiden redan nu!